

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

**Sociální služby a úloha nestátních organizací
v sociálním zabezpečení**

Bc. Petra Juránková

© 2016 ČZU v Praze

Sociální služby a úloha nestátních organizací v sociálním zabezpečení

Social services and the role non governmental organizations in social security

Souhrn

Otázky týkající se sociálních služeb a sociálního zabezpečení jsou tématem současné doby. Tato témata zajímají všechny věkové skupiny, protože se jich v současnosti dotýkají nebo se jich dříve či později dotýkat budou.

Cílem této diplomové práce je zodpovězení stanovené výzkumné otázky, která zní: „Proč Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú. na začátku roku 2016 ukončuje registraci programu „Ve dvou se to lépe táhne“ v rámci sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi?“ Pro nalezení odpovědi je nutné se seznámit s nestátní neziskovou organizací Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú., jejími programy a financováním a provést analýzu nabízených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi přes Registr poskytovatelů sociálních služeb v hlavním městě Praze.

Práce ve svém celku zahrnuje poznatky z teorie a praxe a vychází z právního stavu v České republice k 1. 1. 2016.

Klíčová slova: sociální služby, sociální zabezpečení, neziskový sektor, občanský zákoník, dobrovolnictví/dobrovolník, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, mentorství, Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú, standardy kvality sociálních služeb, Registr poskytovatelů sociálních služeb.

1 Úvod, cíl práce a metodika

V současné době jsou otázky týkající se sociálních služeb a sociálního zabezpečení neustále diskutované, a to jak na úrovni laické, tak i odborné. Tato diplomová práce se zabývá pouze jednou menší skupinou sociálních služeb a to programů zaregistrovaných jako sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Hlavním cílem je zjištění odpovědí k položené výzkumné otázce na nestátní neziskovou organizaci Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú., která zní: „Proč Lata – Programy pro mládež a rodinu z.ú. na začátku roku 2016 ukončuje registraci programu „Ve dvou se to lépe táhne“ v rámci sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi?“

Dílčími cíli jsou obecná charakteristika základních pojmů spojených se sociálním zabezpečením a seznámení se sociálními službami a s jejich aktuálním rozdělením. V rámci pojmu nestátní neziskové organizace je dílčí cíl zaměřen na změny v právní úpravě. Naplnění těchto dílčích cílů nalezneme v teoretické části práce založené na provedení analýzy prostudovaných odborných materiálů. Důležitým bodem je provedení komparace předchozí právní úpravy nestátních neziskových organizací. Syntéza je poslední metodou, která práci sjednocuje a vytváří tak jednotný a smysluplný celek.

Dílčím cílem v praktické části je obeznámení se s konkrétní nestátní neziskovou organizací Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú., s jejím programem „Ve dvou se to lépe táhne“ založeném na dobrovolnictví a s tím, jak dobrovolnictví v této nestátní neziskové organizaci funguje. Další částí je dílčí cíl týkající se splnění podmínek k udělení akreditace pro dobrovolnickou službu. Každá nestátní nezisková organizace musí řešit i finanční stránku věci, proto jedním z dílčích cílů je mapování způsobu financování na konkrétním subjektu. Důležitým bodem práce je zkoumání prostředí sociálně aktivizačních služeb pro rodiny a děti poskytovaných v Praze v roce 2015 a zaznamenaných změn pro rok 2016 a to prostřednictvím Registru poskytovatelů sociálních služeb a tím i objasnění úlohy tohoto registru. Podklady pro praktickou část diplomové práce jsou získány na základě přímého, nestandardizovaného a zjevného pozorování v nestátní neziskové organizaci Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú. a doplněny polostandardizovanými rozhovory se zaměstnanci nestátní neziskové organizace.

Zhodnocení výsledků pro zodpovězení výzkumné otázky a návrh řešení je prezentován na samém závěru diplomové práce.

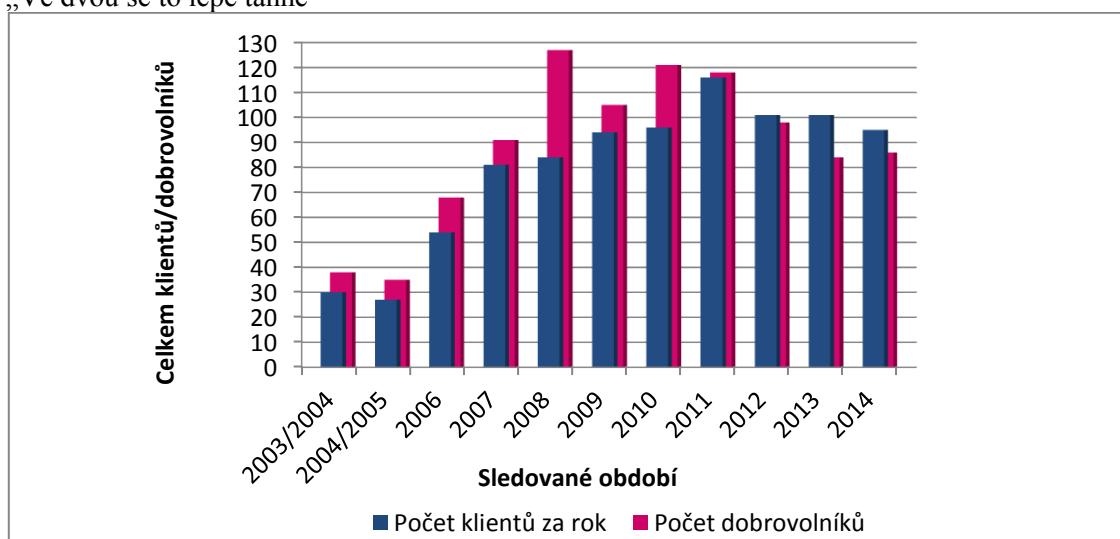
2 Sociálně aktivizační služby v praxi

Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú. (dále jen „Lata“), je nestátní nezisková organizace, která působí v hlavním městě Praze a Středočeském kraji. Jejím hlavním cílem je pomáhat ohroženým dětem, mladým lidem a jejich rodinám.

Lata poskytuje registrovanou sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Tuto sociální službu řadíme mezi druh služby sociální prevence. V rámci poskytování této služby Lata využívala do konce roku 2015 dva programy: „Ve dvou se to lépe táhne“ a „Podpůrná individuální práce s rodinou“. Dalším programem jsou „Rodinné konference“.

Program „Ve dvou se to lépe táhne“ je stěžejním programem organizace a je zaměřen na podporu sociálně znevýhodněných dětí a mládeže ve věku od 13 let do 26 let. Program je realizován jako podpora klientům sociálními pracovníky a současně vrstevnickou dobrovolnickou podporou.

Graf 1 – Vývoj počtu klientů a dobrovolníků v letech 2003 - 2014 v Latě v rámci programu „Ve dvou se to lépe táhne“

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z Výročních zpráv: <http://www.lata.cz/vyrocní-zpravy/>

Dle výše uvedeného grafu lze sledovat různé změny. Například změnu v sledovaném období, protože první dvě období zahrnutá v tomto sledování jsou školní roky. Důvodem je, že tento program byl původně studentským programem. V posledních třech letech lze zaznamenat, že postupně klesá počet klientů i počet dobrovolníků. Počet dobrovolníků je však nižší než počet klientů, na rozdíl od přecházejících let. Jedním z důvodů může být, že se prodlužuje délka vztahu dobrovolníka s klientem, a tím i pokračuje potřeba odborného poradenství a dohledu sociálních pracovníků. Kapacitní možnosti sociálních pracovníků neumožňují přijímat další dobrovolníky. Dalším důvodem může být, že vzrostl počet

neziskových organizací. Lze tedy říct, že se zvyšuje konkurence v rámci poskytování těchto služeb. Celkově je však počet dobrovolníků i klientů v čase stabilní.

Lata je vysílající organizací, jejíž program „Ve dvou se to lépe táhne“ je akreditovanou dobrovolnickou službou u Ministerstva vnitra České republiky a to už od roku 2006, i když v této době měl projekt ještě název „Dobrovolnická pomoc rizikové mládeži“. Akreditace tohoto programu je zcela regulérní, protože splňuje veškeré podmínky pro její udělení.

V roce 2015 bylo evidováno na území hlavního města Prahy dvacet tři nestátních neziskových organizací s jejich programy zaregistrovaných pod sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Pro čtyři organizace v průběhu roku 2016 zaniká registrace sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi dle elektronického Registru poskytovatelů sociálních služeb. Konkrétně se jedná o Fond ohrožených dětí, Hestia – Centrum pro dobrovolnictví, z.ú., HoSt Home – Start Česká republika a Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. Organizace Lata ruší registraci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi pro program „Ve dvou se to lépe táhne“, aniž by v registru bylo uvedeno předchozí upozornění.

Nestátní neziskové organizace Hestia – Centrum pro dobrovolnictví, z.ú., HoSt Home Start – Česká republika a Lata – programy pro mládež a rodinu, z.ú. se rozhodly zrušit registraci programů v sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi. Jejich společným rysem je, že se jedná o mentoringové programy. Dobrovolníci v těchto programech většinou nesplňují podmínky pro odbornou způsobilost uvedené v § 110 odst. 4 a 5, § 116 odst. 5 a § 117 v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Proto je možné, že toto vedlo Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky k nabádání těchto organizací ke zvýšení zapojení sociálních pracovníků v programech. Organizace se samy rozhodly, že umělé navyšování času sociálních pracovníků s klientem je proti jejich základní myšlence.

Zrušením registrací služeb mohl vzniknout problém ohledně financování služeb, zejména ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, protože registrace sociální služby je jejich hlavní podmínkou k poskytnutí dotací. Po vzájemné dohodě s organizacemi převedly některé městské části Prahy jejich „registrované“ programy ze sociální politiky do oblasti rodinné politiky.

Důležitou stránkou registrované organizace je dodržování standardů kvality sociální služby. Překvapivé je zjištění, že v Latě dosud neproběhla inspekce ohledně standardů kvality sociálních služeb. Lata však byla podrobena vnitřnímu auditu procesů v organizaci v rámci hodnocení „Neziskovka roku“ pro rok 2014.

3 Diskuze a doporučení

Odpověď na výzkumnou otázku zní takto: Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú. zrušila registraci programu v rámci sociální aktivizační služby pro rodiny s dětmi z důvodu nesplnění povinnosti zabezpečení odborné způsobilosti všech fyzických osob, které přímo poskytují sociální službu. Umělé navyšování času sociálních pracovníků s klientem je proti základní mentoringové myšlence programu.

Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú. mohla situaci řešit i jiným způsobem, například mohla se rozhodnout pro naplnění povinnosti, kterou jim nařizuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Další možností by mohla být snaha organizace zajistit dobrovolníky, kteří budou splňovat podmínky odborné způsobilosti k výkonu sociální služby a zároveň tuto službu nevykonávají jako své zaměstnání. S velkou pravděpodobností by nastal problém se získáním vhodných dobrovolníků.

Existuje také možnost, že si současní dobrovolníci doplní vzdělání o absolvování akreditovaného kvalifikačního kurzu, který je v minimálním rozsahu 150 výukových hodin dle vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Pokud by absolvování uvedeného kurzu bylo podmínkou pro výkon dobrovolnické služby, většina dobrovolníků v Latě by měla problém. Nalézt v rámci dobrovolnictví navíc 150 výukových hodin a následně se průběžně dále vzdělávat je takřka nereálné. Proto pokládám tuto možnost za nerealizovatelnou.

Problém splnění povinnosti zabezpečení odborné způsobilosti všech fyzických osob přímo poskytujících sociální službu se mohl také řešit přes doplnění či změnu zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, protože jedině tak může stát ovlivnit nestátní neziskové organizace. Mohlo by se jednat o doplnění § 115 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, kde se pojednává o tom, že „*při poskytování sociálních služeb působí rovněž dobrovolníci za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem*“¹, kterým je míněn zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě ve znění pozdějších předpisů. Toto doplnění by mohlo být označeno jako „§ 115 odst. 2 písm. a) Programy založené na mentoringovém dobrovolnictví nemusí splňovat podmínku odborné způsobilosti všech fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální službu, ale musí být prováděn odborný dohled nad činností těchto osob v minimálním rozsahu stanoveném v prováděcím právním předpisu.“

¹ § 115 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Ostatní podmínky uvedené v tomto zákoně by program založený na mentoringovém dobrovolnictví musel nadále dodržovat.

Tímto způsobem by nedošlo k vystoupení sociálních služeb založených na mentorství z registrace, když svým významem představují výrazný socializační a výchovný prvek v České republice. Nedošlo by také k přesunutí finanční odpovědnosti podpory za tyto organizace z Ministerstva práce a sociálních věcí na městské rozpočty.

Zavedení registru poskytovatelů sociálních služeb mělo zpřehlednit informace o státních i o nestátních neziskových poskytovatelích sociálních služeb. Tento registr zajisté přinesl zlepšení stavu, ale neustálé změny v seznamu poskytovatelů jednotlivých sociálních služeb vedou k roztržitosti informací a veřejnost neví, kde hledat a na koho se obrátit se svými potřebami. Problematika sociální politiky státu je velice složitá, rozsáhlá a je velice náročné zorientovat se v ní, natož jí zcela porozumět.

4 Závěr

Úloha nestátních neziskových organizací v sociálním zabezpečení v České republice je velice výrazná, protože doplňuje sociální politiku státu.

Aktuální právní formou nestátních neziskových organizací v České republice jsou spolky a pobočné spolky, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, zapsané ústavy či církevní právnické osoby. Mezi tyto právní formy nestátních neziskových organizací můžeme z určitého ohledu zařadit i sociální družstva.

Aktuálně nelze přesně vyjádřit, jak výrazný dopad bude mít neuznání mentoringových programů v rámci registrovaných sociálních služeb na činnost Lata – Programy pro mládež a rodinu, z.ú. a obecně dalších nestátních neziskových organizací, které tyto programy využívají. Vyhodnocení reálného dopadu bude možné provést na základě dalšího vývoje.

Pomoc rodinám s dětmi poskytovaná dobrovolníky na základě mentoringových programů představuje nejen podporu klientům, ale i umožňuje dobrovolníkům bez odborného vzdělání přispět k rozšíření možností, kde lze vyhledat pomoc. Zároveň práce dobrovolníků svým příkladem obecně motivuje ochotu společnosti pomáhat lidem v obtížných životních situacích.

5 Výběr ze seznamu použitých zdrojů

5.1 Odborná literatura

1. **Brumovská, T., Seidlová Málková, G.** *Mentoring*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-772-5.
2. **Connor, M., Pokora, J.** *Coaching and Mentoring at work*. 1. vyd. Berkshire : Open University Press, 2007. ISBN 0335 221769.
3. **Čámský, P., Sembdner, J., Krutilová, D.** *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0027-7.
4. **Foster-Turner, J.** *Coaching and mentoring in health and social care*. 1. vyd. Oxon : Radcliffe Publishing, 2006. ISBN 1 85775 549 9.
5. **Koldinská, K.** *Sociální právo*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-474-2.
6. **Kozlová, L.** *Sociální služby*. 1. vyd. Praha : TRITON, s. r. o., 2005. ISBN 80-7254-662-7.
7. **Malík - Holasová, V.** *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.
8. **Štenglová, I. a kolektiv.** *Zákon o obchodních korporacích: Velké komentáře*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-480-3.
9. **Tomeš, I.** *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha : Socioklub, 2001. ISBN 80-86484-00-9.
10. **Tošner, J., Sozanská, O.** *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-178-6.
11. **Tröster, P. a kolektiv.** *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.

5.2 Právní předpisy

1. Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
12. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech
13. Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů (zákon o obchodních korporacích)
14. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů